

БӨЛІМ: ДЕФЕКТОЛОГИЯ

Қарым-қатынас пен әлеуметтік өзара әрекеттестіктің бұзылыстары бар балаларды жалпы білім беретін мектепке оқытудың ерекшелігі

ЖАРИЯЛАНДЫ
23.12.2024ТІРЕК СӨЗДЕР
арнайы білім беру, әлеуметтік өзара әрекеттестік, балаларды бейімдеу, инклюзия, қарым-қатынас бұзылыстары, оқыту ерекшеліктеріСІЛТЕМЕ
https://bilimger.kz/173456/**Уразгалиева Дарига Аскаровна**

БҚО, Теректі ауданы, Подстепный №1 ЖОББМ педагог-дефектолог

Аңдатпа

Бұл мақала қарым-қатынас пен әлеуметтік өзара әрекеттестіктің бұзылыстары бар балаларды жалпы білім беру процесіне енгізудің негізгі аспектілерін қарастырады. Мұндай балалардың оқыту үдерісіндегі қиындықтар мен ерекше қажеттіліктері талданып, инклюзивті білім берудің маңыздылығы, қолайлы орта құру әдістері мен әлеуметтік бейімделуін арттыру жолдары зерттеледі. Сонымен қатар, мұғалімдер мен ата-аналардың рөлі, оқыту әдістемелерінің ерекшеліктері және арнайы білім беру тәсілдерінің қажеттілігі көрсетіледі.

Кілт сөздер: инклюзия, қарым-қатынас бұзылыстары, әлеуметтік өзара әрекеттестік, арнайы білім беру, оқыту ерекшеліктері, балаларды бейімдеу.

Жалпы білім беру мектептеріндегі инклюзивті оқыту – білім берудің барлық балалар үшін тең мүмкіндіктерге бағытталған заманауи тәсіл. Әсіресе, қарым-қатынас пен әлеуметтік өзара әрекеттестік бұзылыстары бар балалар үшін бұл тәсіл маңызды болып табылады. Мұндай балалар мектепте немесе қоғамда қиындықтар көруі мүмкін, сондықтан инклюзивті білім беру олардың әлеуетін толық ашуға мүмкіндік береді. Мұғалімдер мен ата-аналар арасындағы тиімді серіктестік және арнайы білім беру әдістемелерінің дұрыс қолданылуы оқушының әлеуметтік ортаға бейімделуін оңтайландырады.

Қарым-қатынас пен әлеуметтік өзара әрекеттестік бұзылыстарының

сипаттамасы

Қарым-қатынас пен әлеуметтік өзара әрекеттестік бұзылыстары бар балалардың әрқайсысы жеке ерекшеліктерге ие болады. Бұл бұзылыстардың кең таралған түрлеріне мыналар жатады:

- **Аутизм спектрі бұзылыстары:** Баланың қоршаған ортамен өзара әрекеттесуі шектелген, олар эмоциялық жауап беру мен әлеуметтік байланыс орнатуда қиындықтарға тап болуы мүмкін.
- **Сөйлеу тілі дамуындағы бұзылыстар:** Мұндай балалардың сөздік қоры аз, сөздерді дұрыс қолдану немесе түсіну қиындықтары кездеседі.
- **Жалпы дамудың тежелуі:** Әлеуметтік дағдылардың жетіспеушілігі, соның ішінде топта жұмыс істей алмау, достық қарым-қатынас орнатуда қиындықтар туындайды.
- **Эмоционалды және мінез-құлықтық бұзылыстар:** Мұндай балаларда өзін-өзі басқару мен импульс бақылау мәселелері байқалуы мүмкін, бұл өз кезегінде оларды әлеуметтік өзара әрекеттестікке түсу кезінде қиындықтарға ұшыратады.

Қарым-қатынас пен әлеуметтік өзара әрекеттестік бұзылыстары бар балалардың мектепте оқуын ұйымдастыру кезінде бұл факторлар ескерілуі тиіс.

Инклюзивті білім берудің артықшылықтары

Инклюзивті білім беру балалардың арасында теңдік пен өзара сыйластық мәдениетін қалыптастырады. Бұл тәсілдің артықшылықтары келесідей:

- **Әлеуметтік бейімделу:** Инклюзивті оқыту барысында балалар өз қатарластарымен бірге оқып, бірге жұмыс істеп, әлеуметтік дағдыларын дамытады. Бұл оларды мектептен кейінгі өмірге жақсы дайындайды.
- **Қарым-қатынас дағдыларының дамуы:** Мұндай оқыту процесі арқылы балалар қоршаған ортамен өзара әрекеттестік дағдыларын арттырады. Топтық жұмыстар мен рөлдік ойындар қарым-қатынас дағдыларын дамытуға ықпал етеді.
- **Тұлғалық даму:** Әр бала өзіне тән қабілеттер мен ерекшеліктерге ие. Инклюзивті ортада әр бала өзін тану, өзіне деген сенімділік қалыптастыру мүмкіндігіне ие болады.

Инклюзивті білім беру мұғалімдерге де өз ісінде жаңа тәсілдер мен әдістерді енгізуге мүмкіндік береді. Мұғалімдер әр оқушының жеке қажеттіліктеріне жауап беру арқылы өзінің кәсіби дағдыларын дамытуда.

Оқытудың әдістемелік ерекшеліктері

Қарым-қатынас және әлеуметтік дағдылары бұзылған балаларды оқыту кезінде

мұғалімдерге келесі әдістемелер мен тәсілдер ұсынылады:

- **Жеке оқыту жоспары:** Әр балаға жеке оқыту жоспары жасалуы тиіс. Бұл жоспар балаға қажетті қолдау көрсетуге, білім алудың барынша тиімді тәсілдерін анықтауға мүмкіндік береді.
- **Тиімді визуалды құралдар:** Сөздік түсіндірмелермен қатар, визуалды құралдар (суреттер, карточкалар, графиктер) қолдану балаға материалды жақсы қабылдауға мүмкіндік береді.
- **Әлеуметтік дағдыларды дамытуға арналған тапсырмалар:** Қарым-қатынас және өзара әрекеттестік дағдыларын дамыту мақсатында арнайы тапсырмалар мен тренингтер ұйымдастыру маңызды.
- **Позитивті қарым-қатынас әдістері:** Мұғалімдер балаларды мақтау, ынталандыру, позитивті пікірлер айту арқылы олардың өзін-өзі бағалауын арттырып, сыныпта жағымды атмосфера қалыптастыра алады.
- **Қолдау көрсету:** Балаларды топтық жұмысқа қатыстыру үшін олардың жеке қажеттіліктеріне назар аудару қажет. Бұл балаларға өз ойларын білдіруге, басқалармен жұмыс істеуге мүмкіндік береді.

Мұғалімдердің рөлі

Мұғалімдер инклюзивті оқыту үдерісінде басты рөл атқарады. Олар:

- Балалардың оқу жетістіктерін бақылап, жеке көмекті уақытында көрсетеді.
- Әлеуметтік дағдыларды дамыту үшін түрлі жаттығулар мен ойындар өткізеді.
- Оқушылардың әлеуметтік ортада жақсы бейімделуін қамтамасыз етеді.
- Балалардың эмоционалды жағдайларын назарда ұстап, қажет болған жағдайда психологтармен бірге жұмыс жасайды.

Мұғалімдердің кәсіпқойлығы, сондай-ақ олардың балаға деген сүйіспеншілігі мен түсіністігі, инклюзивті білім берудің табысты жүзеге асуына ықпал етеді.

Ата-аналармен серіктестік

Инклюзивті білім беру процесінің сәтті болуы ата-аналармен тығыз серіктестікке байланысты. Ата-аналар балаларын жақсырақ түсінуге және олардың қажеттіліктерін нақтырақ білуге тиіс. Олардың рөлі:

- Баланың оқу процесіне белсенді қатысу.
- Мұғалімдермен тұрақты байланыс орнатып, баланың жетістіктері мен қиындықтарын талқылау.
- Қарым-қатынас пен әлеуметтік дағдыларды үйде дамыту үшін арнайы жаттығулар мен тапсырмаларды орындау.

Ата-аналар мектепте балаға көрсетілген қолдауды үйде жалғастырып, оның дамуына зор ықпал етеді.

Қолайлы орта құрудың маңыздылығы

Жалпы білім беретін мектептер қарым-қатынас пен әлеуметтік өзара әрекеттестік бұзылыстары бар балаларға қолайлы орта қалыптастыру үшін бірнеше шараларды жүзеге асыруы қажет:

- **Мектептің физикалық және психологиялық орта:** Балалардың физикалық және психологиялық жайлылығы үшін мектептің ішкі дизайны мен атмосферасы маңызды. Әсіресе, тыныштық, қауіпсіздік және достық атмосфера балалардың өздерін жайлы сезінуіне мүмкіндік береді.
- **Арнайы көмек көрсету:** Психологтар, дефектологтар, логопедтер мен арнайы білім беру педагогтары балалардың жеке қажеттіліктеріне сәйкес қолдау көрсетуі керек.
- **Әлеуметтік бейімделу бағдарламалары:** Әлеуметтік дағдыларды дамыту үшін арнайы бағдарламалар мен тренингтер ұйымдастыру баланың қоғамға бейімделуіне көмектеседі.

Қорытынды

Қарым-қатынас пен әлеуметтік өзара әрекеттестік бұзылыстары бар балаларды жалпы білім беретін мектепке оқыту – күрделі процесс, бірақ қоғам үшін аса маңызды. Инклюзивті білім беру арқылы бұл балалардың әлеуметтік ортаға бейімделуіне және олардың өмір сапасын жақсартуға мүмкіндік туады. Мұғалімдер мен ата-аналар бірлесе отырып, инклюзияның толыққанды жүзеге асуына ықпал етуі тиіс. Балалар өздерінің ерекшеліктеріне қарамастан, тең мүмкіндіктерге ие бола алады және қоғамдық өмірге белсенді түрде қатыса алады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы.
2. А. А. Байтұрсынов атындағы білім академиясының инклюзивті білім беру туралы әдістемелік ұсынымдары.
3. Виготский Л. С. «Психология развития».
4. Назарбаев Зияткерлік мектептері. Инклюзивті білім беруді дамыту бағдарламасы.
5. ЮНЕСКО. Инклюзивті білім берудің халықаралық стандарттары.

© 2026 Bilimger.kz Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.